

<https://doi.org/10.48269/2451-0610-ksm-2024-007>

Adrian Błoch

mgr, absolwent Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy

<https://orcid.org/0009-0003-0297-6971>

adrianbloch142@gmail.com

Instytut Konfucjusza w Kanadzie. Społeczne i polityczne konsekwencje chińskiego wpływu

Wprowadzenie

Rozważania o Instytucie Konfucjusza należy rozpocząć od konstatacji, że z jednej strony jest to organizacja mająca na celu promowanie chińskiego języka i kultury na wzór europejskich podmiotów takich jak British Council, Alliance Française, Instituto Cervantes, Goethe-Institut czy Società Dante Alighieri, a z drugiej strony nie sposób nie zauważyć, że w czasach rosnących napięć między Chińską Republiką Ludową (ChRL) a państwami Zachodu działalność instytutu wzbudza spore kontrowersje i znacząco narusza zasady wpływu tzw. *soft power*, którą reprezentują ww. jednostki.

Po odmrożeniu stosunków z USA Pekin zaczął gwałtownie rozwijać się w latach 70. i 80., nawiązując współpracę z kolejnymi państwami Zachodu i dołączając do organizacji międzynarodowych. Władze ChRL, będąc świadome, że sama obecność na arenie międzynarodowej nie oznacza jeszcze akceptacji innych graczy, stosowały narzędzia *soft power*, m.in. powołując do istnienia Instytut Konfucjusza, który miał przybliżyć chińską kulturę i mentalność, szczególnie poza Azją.

Analizując działalność Instytutu Konfucjusza, nie sposób jednak nie wysnuć twierdzenia, że jego działalność wykracza daleko poza konwencjonalne ramy *soft power*. W związku z tym w artykule postanowiono zweryfikować następujące hipotezy: po pierwsze, Instytut Konfucjusza operuje w służbie interesu Komunistycznej Partii Chin (KPCh), po drugie, instytut stwarza zagrożenie dla wolności słowa, będącej jedną z najważniejszych wartości zachodniego świata, po trzecie, posiada zdolności wpływania na społeczeństwo Kanady, a po czwarte, w związku z powyższym, władze federalne oraz prowincjonalne Kanady działają w ograniczonym stopniu, nie podejmując stanowczych działań wobec instytutu.

W celu sprawdzenia postawionych twierdzeń autor dokonał analizy dostępnych źródeł rządowych w postaci zapisów z prac komisji parlamentarnych, jak również dostępnych publicznie informacji wywiadu kanadyjskiego. Źródła w postaci doniesień medialnych, takich gazet jak „The Globe and Mail”, także okazały się istotne, dostarczając informacji spoza sfery publicznej. Autor wykorzystał także studium przypadku, które pozwoliło w sposób obrazowy przedstawić sposób działania instytutu.

Dynamiczny wzrost Instytutu Konfucjusza

1 stycznia 1979 r., w czasie prezydentury Jimmy’ego Cartera, oficjalnie doszło do pełnego nawiązania stosunków dyplomatycznych między USA a ChRL. Chiny poza wzrostem gospodarczym musiały jednak jeszcze w jakiś sposób opowiedzieć światu swoją historię. To z kolei rozumiał prezydent Chin Hu Jintao. Wiedział on, że

Chinom brakowało popularnej, kompleksowej, jednoczącej historii – ideologiczne podstawy nie oferowały żadnych przyjaznych dla PR-u sloganów, zwłaszcza pod względem możliwości zastosowania na arenie międzynarodowej. Inicjatywa Instytutów Konfucjusza została przedstawiona w 2004 r., jako sposób na opowiedzenie historii Chin światu, ale służyła również zademonstrowaniu ludności krajowej, w jaki sposób Chiny są mile widziane i szanowane na całym świecie¹.

Pierwszy Instytut Konfucjusza został otwarty w 2004 r. w stolicy Korei Południowej – Seulu. W tym samym roku placówka instytutu pojawiła

---

¹ J. Pamment, V. Sazonov, *Hybrid Threats: Confucius Institutes*, NATO Strategic Communications Centre of Excellence, 6.06.2019, s. 37, https://stratcomcoe.org/cup-loads/pfiles/confucius_institutes.pdf [dostęp: 5.01.2024]. Jeśli nie podano inaczej, tłum. – A.B.

się również w Ameryce Północnej, w Uniwersytecie Marylandu w Baltimore². Rok 2005 to z kolei początek instytutu w Kanadzie dzięki nawiązaniu współpracy z British Columbia Institute of Technology, a w 2006 r. utworzono placówkę instytutu przy University of Waterloo. Dynamiczny rozwój inicjatywy sprawił, że do 2011 r. liczba chińskich placówek w Kanadzie wzrosła do 12³.

Instytut na przestrzeni lat zaczął coraz bardziej zaznaczać swoją obecność na świecie i na koniec 2018 r. istniało już 530 placówek instytutu w 149 państwach⁴. Pierwotnym i głównym celem instytutu pozostaje promocja języka i kultury chińskiej, jednak wraz z upływem lat coraz częściej zaczęto artykułować zarzuty w stronę instytutu, jakoby ten miał wybiegać działaniami poza swoje pierwotne cele. Instytut Konfucjusza jest przede wszystkim podmiotem państwowym, a zatem podlega prawu chińskiemu oraz musi funkcjonować zgodnie z linią polityczną ośrodka centralnego, czyli KPCh. Warunkuje to m.in. takie obostrzenia, że pracownicy instytutu nie mogą być członkami Falun Gong, zwolennikami niepodległości Tajwanu, Sinciangu czy Tybetu⁵.

O ścisłych związkach instytutu i ChRL informuje np. kanadyjski raport *The National Security and Intelligence Committee of Parliamentarians* z 2019 r.: „W ramach działań na rzecz wpływów kulturowych za granicą chiński rząd finansuje Instytuty Konfucjusza, które uczą chińskiego języka i kultury, w tym kaligrafii, jedzenia i tańca”⁶. Interesujący jest przykład Afryki, gdzie obecnie jest więcej Instytutów Konfucjusza niż centrów kulturalnych jakiegokolwiek innego rządu, z wyjątkiem Francji. Z każdym rokiem znaczenie instytutu na świecie rośnie, szczególnie w porównaniu z zachodnimi instytucjami, dając Chinom potężne narzędzie wpływów⁷.

² C. Hamilton, M. Ohlberg, *Hidden Hand. How The Chinese Communist Party Is Reshaping The World*, Oneworld Publications, London 2020, s. 128.

³ Y. Wang, *University Partnership of the Confucius Institute: A Case Study in University Partnership of the Confucius Institute: A Case Study in Canada*, Western University, 2020, s. 3, <https://ir.lib.uwo.ca/cgi/viewcontent.cgi?article=9859&context=etd> [dostęp: 23.12.2024].

⁴ V.L. Herczegh, *The Power of Tradition Confucius Institutes and cultural diplomacy in the Visegrád Four countries*, „International Journal of Research and Innovation in Social Science” 2022, vol. 4, issue 4, s. 215.

⁵ A.M. Brady, *China's Foreign Propaganda Machine*, Wilson Center, October 2015, www.wilsoncenter.org/article/chinas-foreign-propaganda-machine [dostęp: 6.01.2024].

⁶ *National Security and Intelligence Committee of Parliamentarians Annual Report 2019*, Ottawa 2020, s. 71, www.nsicop-cpsnr.ca/reports/rp-2020-03-12-ar/annual_report_2019_public_en.pdf [dostęp: 3.03.2024].

⁷ *Ibidem*.

Sposoby działania Instytutu Konfucjusza

W Kanadzie Instytuty Konfucjusza są zazwyczaj powiązane z instytucjami edukacji pomaturalnej i szkołami K-12⁸. Canadian Security Intelligence Service (CSIS)⁹ zauważa, że władze prowincji Nowy Brunswik niedawno zamknęły instytut z powodu skarg społeczności związanych z zagraniczną ingerencją. Bliskie umowy z uczelniami to bardzo istotna kwestia, ponieważ zbliżają one pracowników instytutu do badań prowadzonych na terenie placówek. Były dyrektor Biura Azji i Pacyfiku (Asia-Pacific Desk) CSIS Michel Juneau-Katsuya powiedział, że

CSIS podejrzewa, iż Instytuty Konfucjusza są wykorzystywane przez Chiny jako satelitarne biura szpiegowskie na Zachodzie. Zauważył on, że w przeciwieństwie do podobnych instytucji kulturalnych, takich jak niemiecki Goethe-Institut, Instytuty Konfucjusza są zakładane na terenie kampusów, blisko miejsc, w których prowadzone są cenne badania naukowe¹⁰.

W Stanach Zjednoczonych Stała Podkomisja Dochodzeniowa Komisji Bezpieczeństwa Wewnętrznego i Spraw Rządowych (Permanent Subcommittee on Investigations for the Committee on Homeland Security and Governmental Affairs) opublikowała raport *China's Impact on the U.S. Education System*¹¹, w którym zwrócono uwagę, że

finansowanie Instytutu Konfucjusza wiąże się z ograniczeniami, które mogą zagrozić wolności akademickiej. Chiński rząd zatwierdza wszystkich nauczycieli, wydarzenia i prelegentów. Niektóre amerykańskie szkoły zgadzają się w umowach, że zarówno chińskie, jak i amerykańskie prawo będzie miało zastosowanie. [...] Chińscy nauczyciele podpisują umowy z chińskim rządem, zobowiązując się, że nie będą szkodzić interesom narodowym Chin. Takie ograniczenia mają na celu wyeksportowanie chińskiej cenzury, debaty politycznej i zapobieżenie dyskusji na potencjalnie drażliwe politycznie tematy¹².

⁸ K-12 oznacza, że kanadyjski system edukacji publicznej obejmuje bezpłatne kształcenie od przedszkola (K) do 12 klasy, czyli do końca szkoły średniej. Obowiązek szkolny trwa zazwyczaj do 16. roku życia, choć w niektórych prowincjach został wydłużony do 18. roku życia.

⁹ Kanadyjska służba wywiadowcza.

¹⁰ M. Montgomery, *Confucius Institutes: controversy continues as Toronto rejects their proposal*, Radio Canada International, 30.10.2014, www.rcinet.ca/en/2014/10/30/confucius-institutes-controversy-continues-as-toronto-rejects-confucius-institutes [dostęp: 18.02.2024].

¹¹ Zob. *National Security and Intelligence Committee of Parliamentarians Annual Report 2019...*, *op. cit.*, s. 71.

¹² *Ibidem*.

Informacje te stoją w sprzeczności z domniemanym, apolitycznym i czysto kulturowym znaczeniem instytutu. Alarmujący jest wskazywany poziom naruszania wolności jednostek, które partycypują w działalności chińskich ośrodków kulturalnych. Informacja o dokonywaniu samocenzury została potwierdzona m.in. przez Lynette H. Ong, która wskazała, że osoby współpracujące z instytutem mogą podawać się samocenzurze ze względu na poczucie lęku przed poruszeniem kwestii takich jak sytuacja Ujgurów czy problem Tajwanu, ponieważ może prowadzić to do nieprzychylniej opinii ze strony Pekinu, który kontroluje fundusze instytutu¹³. Fundusze te są znaczne, ponieważ każdy instytut co roku dostaje od 50 do 150 tys. dolarów na działalność¹⁴. W badaniu przeprowadzonym w Wielkiej Brytanii potwierdzono, że instytuty w kraju otrzymały ponad 33 mln funtów, jednak szacunkowo mogło to być nawet 46 mln funtów¹⁵. Świadomość, że istnieje ryzyko utraty funduszy może być wystarczającą motywacją, aby kreować wizję świata akceptowalną z punktu widzenia KPCh. Pekin dokładnie wie, w jaki sposób jest w stanie wykorzystać na swoją korzyść pogoń za zyskiem w państwach Zachodu.

Obawy związane z funkcjonowaniem Instytutu Konfucjusza przed 2015 r.

Pojedyncze wzmianki na temat niejasności w działaniu instytutu w Kanadzie pojawiały się jeszcze zanim Liberalna Partia Kanady (Liberal Party of Canada) doszła do władzy, a relacje z ChRL uległy pogorszeniu. W raporcie CSIS z 2011 r. zostały wyrażone obawy co do finansowania instytutu przez lobbystów oraz kontrolowania go przez chińskie władze, by za pomocą instytutu diaspora chińska była mobilizowana np. do demonstracji w przypadku wprowadzania przez rząd w Ottawie polityki niezgodnej z celami ChRL¹⁶. Wątpliwości związa-

¹³ *Special Committee on Canada-China Relations Evidence*, House of Commons, 2021, no. 25, s. 11, www.ourcommons.ca/Content/Committee/432/CACN/Evidence/EV11303170/CACNEV25-E.PDF [dostęp: 18.12.2023].

¹⁴ *China Observations on Confucius Institutes in the United States and U.S. Universities in China*, the Permanent Subcommittee on Investigations, Committee on Homeland Security and Governmental Affairs, U.S. Senate, 2019, s. 6, www.gao.gov/assets/gao-19-401t.pdf [dostęp: 5.01.2024].

¹⁵ S. Dunning, A. Kwong, *An Investigation of China's Confucius Institutes in the UK*, The Henry Jackson Society, September 2022, s. 20, <https://henryjacksonsociety.org/wp-content/uploads/2022/10/Confucius-Institutes-in-UK.pdf> [dostęp: 5.01.2024].

¹⁶ *Report on Canadian Security Intelligence Service Director Richard Fadden's Remarks Regarding Alleged Foreign Influence of Canadian Politicians*, House of Commons, 2011, s. 2, www.ourcommons.ca/Content/Committee/403/SECU/Reports/RP5019118/securp08/securp08-e.pdf [dostęp: 5.01.2024].

ne z działalnością instytutu spowodowały, że największy okręg szkolny Kanady zlokalizowany w Toronto zdecydował się nie podpisywać umowy o współpracy z Instytutem Konfucjusza w 2014 r.¹⁷ Co więcej, w środowisku akademickim w Kanadzie w 2014 r. istniała świadomość, że Instytut Konfucjusza jest narzędziem rządu Chin. Dowodem na to jest fakt, że The Canadian Association of University Teachers (CAUT), czyli Kanadyjskie Stowarzyszenie Nauczycieli Uniwersyteckich, wezwało kanadyjskie kampusy, aby zerwały wszelkie stosunki z instytutem. Ówczesny dyrektor CAUT stwierdził, że

Zgadając się na goszczenie Instytutów Konfucjusza, kanadyjskie uniwersytety i szkoły wyższe narażają na szwank swoją uczciwość, pozwalając, aby Office of Chinese Language Council International zabierał głos w wielu kwestiach akademickich, takich jak program nauczania, teksty i tematy dyskusji na zajęciach. [...] Taka ingerencja jest fundamentalnym naruszeniem wolności akademickiej¹⁸.

Pomimo tego wezwania w Kanadzie dalej funkcjonują instytuty; na chwilę obecną jest ich 13, co w skali światowej jest wysokim wynikiem. Jonathan Manthorpe słusznie zauważył, że początkowo wszelkiego rodzaju uczelnie bardzo chętnie nawiązywały relacje z instytutem, gdyż Pekin finansował dużą część działalności, co czyniło współpracę opłacalną¹⁹. Współpraca w okresie długoterminowym okazała się jednak nierówna. Z perspektywy ChRL kooperacja z zagranicą ma być jednotorowa, celem jest pozyskanie wiedzy praktycznej oraz promocja własnej ideologii przy jednoczesnym uniemożliwieniu przepływu zachodniego światopoglądu do Chin czy chińskiej społeczności²⁰. Potwierdzeniem niechęci do zachodniej ideologii są słowa byłego ministra edukacji Yuan Guirena z 2015 r. „Musimy wzmocnić kontrolę nad korzystaniem z zachodnich podręczników. Nie możemy pozwolić, aby podręczniki, które rozpowszechniają zachodnie wartości i koncepcje, weszły do naszych klas”²¹.

¹⁷ A. Hopkins, *Toronto schools set to reject Confucius deal, likely irritating China*, Reuters, 29.10.2014, www.reuters.com/article/uk-canada-china-confucius-idUKKB-N0II2IB20141029 [dostęp: 6.01.2024].

¹⁸ *Canadian campuses urged to end ties with Confucius Institutes*, CAUT Bulletin Archives 1996–2016, January 2014, <https://bulletin-archives.caut.ca/bulletin/articles/2014/01/canadian-campuses-urged-to-end-ties-with-confucius-institutes> [dostęp: 6.01.2024].

¹⁹ J. Manthorpe, *Claws of the Panda: Beijing's Campaign of Influence and Intimidation in Canada*, Cormorant Books, Toronto 2019, s. 54.

²⁰ *Ibidem*.

²¹ *XI'S Statements on Education*, Wilson Center, 2024, www.wilsoncenter.org/xis-statements-education [dostęp: 6.01.2024].

Jak widać, Pekin ma bardzo jasną wizję, podyktowaną względami ideologicznymi, podczas gdy wolny Zachód kierowany liberalnym podejściem pierwotnie nie upatrywał zagrożeń ze strony chińskiego instytutu. Ten w teorii miał funkcjonować w taki sam sposób jak zachodnie organizacje i miał być środkiem do poprawy relacji.

Instytut Konfucjusza – świadomość zagrożenia

Kwestia działalności instytutu w kraju oraz zagrożeń, jakie stanowi, zaczęła powracać do debaty wraz z pogarszaniem się relacji kanadyjsko-chińskich po 2017 r. W 2020 r. Sharon Hom, dyrektor generalna organizacji Human Rights in China, stwierdziła, że kanadyjski rząd powinien uznać istniejące wokół instytutu kontrowersje i wybrać albo rozwiązanie szwedzkie, zamykając wszystkie placówki, albo rozwiązanie amerykańskie, nadając instytutom status misji zagranicznej²².

Drugie z rozwiązań służyłoby zaznaczeniu przekazu, że Kanada będzie bronić swoich wartości, obywateli oraz własności intelektualnej, bądź w wariantcie szwedzkim – usunąć zagrożenie, ryzykując konflikt dyplomatyczny z Pekinem. W listopadzie 2020 r. Mabel Tung, przewodnicząca Vancouver Society in Support of Democratic Movement, występując podczas zebrania komisji ds. stosunków z Chinami, zaznaczyła, że instytut, który powinien służyć do promocji języka i kultury w Kolumbii Brytyjskiej, szerzy chińską propagandę, dlatego wezwała rząd do zakazania działalności instytutu w Kanadzie oraz do zwrócenia większej uwagi na działania Pekinu²³. Władze w Ottawie pozostawały jednak bierne w kwestii tego problemu, wykazując się brakiem decyzyjności w relacjach z Państwem Środka.

Wystąpienie Carolyn Bartholomew, przewodniczącej U.S.-China Economic and Security Review Commission (USCC), przed kanadyjską Special Committee on Canada-China Relations w ramach współpracy z amerykańskimi nad kwestią chińską daje podstawę do rozważania nad sposobem działania instytutu. Instytut, według niej, odgrywa większą rolę niż przykładowo Goethe-Institut czy Alliance Française. W tym wypadku, podobnie jak nielegalne biura policji, służy do kontrolowania chińskich studentów, którzy korzystają z oferowanych

²² *Special Committee on Canada-China Relations Evidence*, House of Commons, 2020, no. 12, s. 21, www.ourcommons.ca/Content/Committee/431/CACN/Evidence/EV10864571/CACNEV12-E.PDF [dostęp: 7.01.2024].

²³ *Special Committee on Canada-China Relations Evidence Public Part Only*, House of Commons, 2020, no. 4, s. 4, www.ourcommons.ca/Content/Committee/432/CACN/Evidence/EV10946961/CACNEV04-E.PDF [dostęp: 6.01.2024].

przez instytut programów, ale także ma być narzędziem szpiegowskim²⁴. Zuchwałość chińskich urzędników dochodzi do tego stopnia, że jak zeznaje Michel Juneau-Katsuya²⁵: dyrektor Instytutu Konfucjusza w Nowym Brunzswiku miał prosić pracownika rządu o dostęp do jego służbowego maila, co dałoby mu wgląd do korespondencji rządu prowincjonalnego.

Warte poddania analizie jest przesłuchanie dyrektora katedry Instytutu Konfucjusza na Carleton University Justina Li²⁶. Podczas przesłuchania dyrektor Li unikał udzielania rzeczowych odpowiedzi na zadawane mu przez komisję pytania. Pytanie dotyczące kwestii dostarczania informacji odnośnie do aktualnych działań badawczych w ramach współpracy z uniwersyte-tem do Pekinu spotkało się z próbą zmiany tematu przez zeznającego, lecz po ponownym zadaniu pytania Li stwierdził, że nie dostarcza informacji do Pekinu, a jedynie uniwersytetowi Carleton. Jednocześnie można się dowiedzieć, że fundusze na badania pochodzą z głównej siedziby instytutu, która znajduje się w Pekinie. Logiczne wydaje się założenie, że ośrodek przekazujący dotacje otrzymuje informacje zwrotne na temat tego, jak fundusze, które przekazuje, są rozdysponowywane w celu uniknięcia nadużyć, jednak Justin Li zaprzeczył także temu²⁷. Kwestii tej nie można zweryfikować, ponieważ w Kanadzie nie wymaga się od uniwersytetów transparentności odnośnie do współpracy z innymi podmiotami. Dla przykładu Uniwersytet Alberty odmówił prowadzenia dyskusji na temat powiązań i współpracy badawczej z Instytutem Konfucjusza, informując jedynie, że nie otrzymał żadnych informacji od rządu federalnego dotyczących zagrożenia niesionego przez Pekin²⁸.

Władze federalne pracują jednak nad wprowadzeniem rejestru przejrzystości wpływów zagranicznych, na mocy którego uniwersytety byłyby zobligowane do udzielania takowych informacji²⁹. Przesłuchanie dyrektora katedry Instytutu Konfucjusza wzbudza jednak więcej kontrowersji. W celu sprawdzenia wiarygodności Li został zapytany o kwestię masakry na placu

²⁴ *Special Committee on Canada-China Relations Evidence Public Part Only*, House of Commons, 2021, no. 23, s. 8, www.ourcommons.ca/Content/Committee/432/CACN/Evidence/EV11254843/CACNEV23-E.PDF [dostęp: 23.12.2024].

²⁵ Ekspert ds. bezpieczeństwa narodowego i wywiadu, jako osoba fizyczna.

²⁶ Przybył do Kanady jako migrant w 1996 r., a obywatelstwo otrzymał w 2009 r. Został dyrektorem Instytutu Konfucjusza na uniwersytecie Carleton w 2011 r.

²⁷ *Special Committee on Canada-China Relations Evidence...*, *op. cit.*, no. 25, s. 23.

²⁸ *Ibidem*, s. 17.

²⁹ J. Bronskill, *Canadian universities flag foreign influence registry's potential 'chilling effect'*, City News Everywhere, 10.06.2024, <https://halifax.citynews.ca/2024/06/10/canadian-universities-flag-foreign-influence-registry-s-potential-chilling-effect> [dostęp: 15.08.2024].

Tiananmen z 1989 r.³⁰ Zeznający nie chciał udzielić odpowiedzi na zadane mu pytanie. Jest to kwestia, której warto poświęcić nieco uwagi. W zachodnim dyskursie panuje szeroki konsensus co do wydarzeń z placu Niebiańskiego Spokoju oraz winy, jaką KPCh ponosi w związku z masakrą, do której wtedy doszło. Taki stan rzeczy powoduje, że w tym przypadku Li mógł odpowiedzieć tylko w jeden, z zachodniej perspektywy, „poprawny” sposób w celu zbudowania wiarygodności przed komisją. Jednak jest jeszcze perspektywa chińskiego reżimu. KPCh aktywnie działa na rzecz wymazania pamięci o tym niechlubnym wydarzeniu z dyskursu publicznego, stąd też unikanie odpowiedzi na tak oczywiste pytanie może świadczyć o niechęci do łamania linii politycznej partii Chin bądź strachu przed ewentualnymi konsekwencjami. Podobne reakcje następowały w przypadku innych pytań dotyczących kontrowersyjnych kwestii. Gdy Justin Li został zapytany o możliwość zaproszenia do instytutu Dalajlamy, unikał odpowiedzi, a przy pytaniu o nieprzestrzeganie przez Pekin zobowiązań w zakresie praw człowieka przyznał, że w Instytucie Konfucjusza na uniwersytecie Carleton nie prowadzi się dyskusji dotyczącej łamania praw człowieka przez KPCh³¹.

Unikanie odpowiedzi na niewygodne pytania oraz niechęć do zajęcia stanowiska może dawać powód do refleksji. Z jednej strony wydaje się, że nie jest problemem ewentualne odmienne zdanie, które mógłby zająć Justin Li; potępiając reżim Chin, zyskałby na wiarygodności, ale z drugiej strony, jeżeli ChRL istotnie obserwuje działalność Justina Li, to odejście od linii politycznej Pekinu mogłoby narazić go na represje.

W tej sytuacji prawdopodobnie nie ma dobrych rozwiązań. Otwarte zaprezentowanie prochińskiej narracji w Kanadzie bez wątpienia spotkałoby się z krytyką i oskarżeniami o współpracę z chińską stroną, a także z ewentualnymi konsekwencjami na gruncie kanadyjskim. Natomiast unikanie jednoznacznej odpowiedzi, chociaż wskazywać może na postawę wspierającą chińską narrację, nie stanowi jednoznacznego dowodu na przedstawioną tezę, choć wystarczy, by podważyć wiarygodność Justina Li.

Instytut nie spotyka się z oskarżeniami o prowadzenie działań niezgodnych z prawem, gdyż nie ma na to niezbitych dowodów. Można tu zastosować analogię do pojęcia działań poniżej proggu wojny, czyli gdy dochodzi do

³⁰ Masakra na placu Tiananmen miała miejsce w nocy z 3 na 4 czerwca 1989 r., kiedy to wojsko w krwawy sposób stłumiło protesty w obronie idei demokracji, wolności słowa; w wydarzeniu według strony chińskiej podczas tłumienia protestów zginęło 241 osób, a 7 tys. zostało rannych, jednak według szacunków Czerwonego Krzyża zginąć miało 2600 protestujących.

³¹ *Special Committee on Canada-China Relations Evidence...*, *op. cit.*, no. 25, s. 23, 29.

działań, które budzą wątpliwości, jednak nie są sankcjonowane w rozumieniu prawa, przez co nie prowadzą do wszczęcia żadnych procedur prawnych.

Walka z Instytutem Konfucjusza na przykładzie Nowego Brunzswiku

Warte zbadania jest *case study* Nowego Brunzswiku, gdzie Instytut Konfucjusza został zlikwidowany na poziomie edukacji podstawowej. Przykład ten jest o tyle istotny, że jest to pierwsza prowincja Kanady, która na poziomie rządu prowincjonalnego podjęła decyzję o zrezygnowaniu ze współpracy z instytutem. Ponadto sprawa ta daje szeroki pogląd na niewłaściwe, niezgodne z wartościami Kanady, praktyki prowadzone przez stronę chińską przez Instytut Konfucjusza. Przed specjalną komisją ds. relacji kanadyjsko-chińskich zeznawał 21 czerwca 2021 r. Dominic Cardy, minister edukacji rządu w Nowym Brunzswiku. Przedstawił Instytut Konfucjusza z perspektywy urzędnika, który postanowił dokonać jego eradykacji z niższego szczebla edukacji w całej prowincji. Instytut w Nowym Brunzswiku prowadzi swoją działalność na praktycznie każdym poziomie szkolnictwa, od podstawowego, przez średni, po szkolnictwo wyższe. Zaznaczyć należy, że dyskusja prowadzona przez ministra nie uwzględnia kwestii funkcjonowania Instytutu Konfucjusza na uniwersytetach w Nowym Brunzswiku, gdyż są one jednostkami autonomicznymi, które podlegają Department of Post-Secondary Education, Training and Labour³². Według zeznań Dominica Cardy'ego instytut jest zaangażowany w proceder szerzenia dezinformacji, cenzurowania tematów niewygodnych z punktu widzenia Pekinu, a także obecność materiałów, które nie miały być objęte w planie kursów uzgodnionych przez instytut z rządem Nowego Brunzswiku. Przykładami rozpowszechniania materiałów o charakterze propagandowym, które mają swoje źródło w chińskiej doktrynie politycznej, wskazany przez ministra, są

rysowanie przez uczniów szkół podstawowych map Chińskiej Republiki Ludowej, które usuwały granicę z Tajwanem. Obejmowało to także zaprzeczanie rzeczywistości wydarzeń na Placu Tiananmen i dyscyplinowanie uczniów, którzy zadawali pytania o wyniki Chin w obszarze praw człowieka³³.

Nie jest to jedyne miejsce, w którym takie praktyki były stosowane. Ze śledztwa przeprowadzonego przez „The Globe and Mail” z 2020 r. wynika, że instytut z placówką w Kolumbii Brytyjskiej, dokładnie w okręgu szkolnym

³² *Special Committee on Canada China Relations Evidence Public Part Only*, House of Commons, 2021, no. 30, s. 5, www.ourcommons.ca/Content/Committee/432/CACN/Evidence/EV11454450/CACNEV30-E.PDF [dostęp: 8.01.2024].

³³ *Ibidem*, s. 1.

Coquitlam, gdzie w 2017 r. aż 3500 dzieci korzystało z kursów, wykorzystywał podręczniki, które były zgodne z linią polityczną Pekinu, przykładowo ukazując Tajwan jako jedną z prowincji Chin bądź usuwając wydarzenia z Placu Tiananmen³⁴. W 2016 r. instytut operował w 28 szkołach w Nowym Brunzswiku. Minister Cardy, posiadając tę wiedzę, uznał za ważne podjęcie działań w celu zakończenia funkcjonowania współpracy z instytutem w całej prowincji, jednak – jak twierdzi – w związku ze swoją decyzją, spotkał się z reakcją strony chińskiej, m.in. lobbował u niego były premier Nowego Brunzswiku Shawn Graham, który miał podejmować próby nakłonienia ministra do utrzymania relacji z instytutem; doszło do niezapowiedzianej wizyty konsula generalnego Chin w gabinecie ministra, z pominięciem protokołu dyplomatycznego. W przypadku tego bezprecedensowego spotkania doszło także do próby odwiedzenia Cardy'ego od planów zerwania współpracy z instytutem na poziomie prowincji. Sam Cardy opisał to następująco „Próbował wyrzucić na mnie presję, abym cofnął decyzję rządu, w tym groził odwetem gospodarczym, zamieniając to w kwestię dwóch narodów, a nie kwestię sporu o szkolnictwo”³⁵. Działanie to jest bezsprzecznym dowodem na ingerowanie w kwestie wewnętrzne obcego państwa, czyli na to, czemu ChRL w oficjalnym przekazie zaprzecza.

Tego typu działanie nie jest jednak niczym nowym. W historii państwa o wysokiej pozycji często podejmowały próby ingerowania w sprawy państw mniejszych, nie podejmując jednocześnie ryzyka poniesienia konsekwencji na arenie międzynarodowej, ze względu na swoją pozycję. Z prostej kalkulacji wynika, że silniejszy aktor nie może stracić, lecz tylko zyskać, podejmując tego typu działania. Jak można zauważyć, sprawy kanadyjskie nie miały wpływu na stosunki instytutu z innymi państwami Zachodu, np. w Polsce dalej działają placówki Instytutu Konfucjusza.

Co do sprawy Cardy'ego, to według jego samego wiele osób z chińskiej diaspory podejmowało próby kontaktu z nim, aby wyrazić swoje obawy co do celów działalności instytutu:

Wyrazili oni prawdziwe obawy dotyczące potencjalnego wpływu na rodzinę w Chinach, gdyby otwarcie mówili o kwestiach, które ich zdaniem z pewnością były obecne w programach Instytutu Konfucjusza. Zdecydowanie czuli się cenzurowani, czego można oczekiwać od każdego obywatela kraju, który rutynowo torturuje

³⁴ N. Vanderklippe, *Beijing used influence over B.C. schools to push its agenda and keep tabs on Canadian politics, documents show*, „The Globe and Mail”, 15.10.2020, www.theglobeandmail.com/world/article-beijing-used-influence-over-bc-schools-to-push-its-agenda-and-keep [dostęp: 8.01.2024].

³⁵ *Special Committee on Canada-China Relations Evidence Public Part Only...*, op. cit., no. 30, s. 1.

oraz morduje dużą liczbę własnych obywateli, jednocześnie rozszerzając tego typu praktyki złego traktowania na osoby pochodzenia chińskiego w innych państwach³⁶.

Są to jedynie słowa ministra, gdyż nie zostały podane żadne nazwiska oraz nie udostępniono żadnych informacji o ewentualnym wszczęciu śledztwa w związku z zarzutami o działalność szpiegowską w Nowym Brunzswiku. Należy jednak wskazać, że w istocie doszło w 2023 r. do zakończenia współpracy pomiędzy Nowym Brunzswikiem a Instytutem Konfucjusza za sprawą działania ministra Cardy'ego³⁷. Wiarygodności dodaje to, że Nowy Brunzswik nie jest jedynym miejscem, które zakończyło współpracę z instytutem. Warto jeszcze raz przytoczyć przykład Szwecji, która na poziomie krajowym zakazała funkcjonowania instytutu.

W przypadku Nowego Brunzswiku zaskakiwać może skala problemu, gdyż mowa tu o prowincji, w której diaspora chińska liczy sobie nieco ponad 8200 członków. Zważając na to, że KPCh jest w stanie operować na tak szeroko skalę w prowincji o relatywnie niewielkim z jej perspektywy znaczeniu, należy wyrazić duże zaniepokojenie. Żeby podkreślić marginalne znaczenie kanadyjskiej prowincji w geopolityce wystarczy spojrzeć np. na wskaźnik wniosków patentowych: Nowy Brunzswik (nie uwzględniając terytoriów północnych³⁸) zajmuje 8. miejsce na 10³⁹. Tę samą sytuację widać przy poziomie PKB – ponownie Nowy Brunzswik plasuje się na 8. miejscu wśród 10 prowincji⁴⁰. Spośród uniwersytetów prowincji najwyższą na liście kanadyjskich uczelni jest University of New Brunswick, który zajmuje jednak dopiero 30 miejsce⁴¹, co może wskazywać, że w prowincji istnieje stosunkowo niewielka szansa na prowadzenie istotnych badań naukowych, którymi mógłby być zainteresowany Pekin. Bardziej

³⁶ *Ibidem*, s. 4.

³⁷ J. Poitras, *Cardy cut New Brunswick's education ties with China before resignation*, CBC News, 4.01.2023, www.cbc.ca/news/canada/new-brunswick/cardy-confucious-institute-1.6702586 [dostęp: 9.01.2024].

³⁸ Tereny północne: Jukon, Terytoria Północno-Zachodnie, Nunavut. To rozległe, słabo zaludnione obszary na północy Kanady, które nie mają statusu prowincji. Podlegają większej kontroli rządu federalnego ze względu na niską gęstość zaludnienia, specyfikę geograficzną oraz szczególne prawa rdzennych społeczności.

³⁹ *Patent statistics: 2021 to 2022*, Government of Canada, 12.10.2022, <https://ised-isde.canada.ca/site/canadian-intellectual-property-office/en/canadian-intellectual-property-statistics/patent-statistics-2021-2022> [dostęp: 9.01.2024].

⁴⁰ *Gross domestic product (GDP) at basic prices, by industry, provinces and territories, growth rates (x 1,000,000)*, Statistics Canada, 2023, <https://www150.statcan.gc.ca/t1/tbl1/en/tv.action?pid=3610040201> [dostęp: 9.01.2024].

⁴¹ *Best Universities in Canada 2023 Ranking*, Research.com, 21.11.2023, <https://research.com/university-rankings/best-global-universities/ca> [dostęp: 9.01.2024].

więc niż o aspekt szpiegowski w przypadku Nowego Brunswiku chodzi o inżynierię społeczną, a także kontrolę nad diasporą.

Instytut Konfucjusza jest częścią siatki stworzonej przez Pekin i nie działa w izolacji, realizując jasno określone cele. Jego głównym zadaniem jest kontrola ideologiczna. Chociaż jego rola nie jest tak bezpośrednia jak działania United Front Work Department (UFWD), konsulatów czy nielegalnych biur policyjnych, instytut wypełnia inną, równie istotną niszę. Stanowi on odpowiednik mediów chińskojęzycznych, a jego celem jest edukacja i kształtowanie światopoglądów. Oczywiście jest, że jeśli instytut oferuje naukę z perspektywy chińskiej, to osoby pochodzenia chińskiego, które uczestniczą w jego programach, mogą wpadać w sieć wpływów ideologicznych. Kontrola przekazu jest bowiem jedną z najskuteczniejszych form wpływu, szczególnie w odniesieniu do młodych umysłów, które dopiero kształtują swoje spojrzenie na świat. Co więcej, wielu uczniów w przyszłości zajmie ważne stanowiska, co sprawia, że kluczowe staje się pytanie, komu będą oni przychylni. W ten sposób instytut pełni dwie zasadnicze funkcje: promuje chiński światopogląd wśród osób bez chińskiego pochodzenia oraz wywiera wpływ i kontroluje chińską diasporę. Można przypuszczać, że uczniowie z chińskiego środowiska, którzy zdecydują się kwestionować przedstawioną im narrację, mogą napotkać na różne formy represji, niekoniecznie bezpośrednio ze strony instytutu, ale przez powiązane z nimi podmioty, takie jak UFWD czy konsulaty.

Już w 2010 r. Richard Fadden, ówczesny dyrektor CSIS, ostrzegł przed tym zagrożeniem, wskazując, że „Chiny finansują Instytuty Konfucjusza w całej Kanadzie. Są one zarządzane przez ludzi współpracujących z ambasadami oraz konsulatami. Nikt nie dostrzega, że chińskie władze są w to zaangażowane”⁴². Między innymi za te słowa Fadden spotkał się z ostrą krytyką i został zmuszony do złagodzenia swojej wypowiedzi, choć nigdy w pełni się z niej nie wycofał. Temat powrócił w 2023 r., kiedy w Kanadzie wybuchł skandal związany z ingerencją Pekinu w wybory parlamentarne, 13 lat po tym, jak CSIS przedstawiło pierwsze ostrzeżenia w tej sprawie. Nie można zatem lekceważyć roli Instytutu Konfucjusza w procesie kontroli diaspory i prowadzenia działań szpiegowskich. Chiński reżim, jak żaden inny, potrafi skutecznie wykorzystywać wszelkie dostępne środki, zarówno legalne, jak i nielegalne, do osiągnięcia swoich celów. Instytut Konfucjusza będący narzędziem chińskiej *soft power* stanowi element szerszego mechanizmu globalnej kontroli i projekcji wpływów, które Chiny próbują narzucić zarówno swojej diasporze, jak i państwu goszczącemu.

⁴² *Report on Canadian Security Intelligence Service Director Richard Fadden's Remarks...*, *op. cit.*, s. 12.

Odpowiedź władz federalnych na zagrożenie

W raporcie specjalnej komisji ds. relacji Kanady z Chinami znajduje się następująca rekomendacja: kanadyjski rząd powinien w większym stopniu doradzać prowincjom, aby te unikały współpracy z Instytutem Konfucjusza. Zwłaszcza w dziedzinach, które CSIS uważa za wrażliwe: sztuczna inteligencja, technologia kwantowa, technologii 5G, biotechnologii i odnawialne źródła energii⁴³. Z artykułu „The Globe and Mail” wynika, że

w latach 2005–2022 naukowcy z 50 kanadyjskich uniwersytetów, w tym z Uniwersytetu Waterloo, Uniwersytetu w Toronto, Uniwersytetu Kolumbii Brytyjskiej i Uniwersytetu McGill, przeprowadzili i opublikowali wspólne prace naukowe z naukowcami związanymi z chińską armią.

Co więcej „The Globe and Mail” powołuje się na raport *Strider Technologies*, według której

10 wiodących kanadyjskich uniwersytetów opublikowało wraz z chińskimi naukowcami wojskowymi z Narodowego Uniwersytetu Technologii Obronnych ponad 240 wspólnych artykułów na takie tematy, jak kryptografia kwantowa, fotonika i nauki o kosmosie⁴⁴.

Współpraca naukowa w dobie globalnego pokoju i rozwoju relacji międzynarodowych przynosi obopólne korzyści, co jest szeroko akceptowanym faktem, jednakże w obliczu pogarszających się relacji między Chinami a państwami Zachodu oraz rosnącego ryzyka konfliktu współpraca technologiczna nabiera nowego, potencjalnie niebezpiecznego, wymiaru. W okresie zimnej wojny kraje zachodnie powołały do życia Komitet Koordynacji Wielostronnej Kontroli Eksportu (Coordinating Committee for Multilateral Export Controls, CoCom), który miał na celu ograniczenie transferu zaawansowanych technologii do państw bloku wschodniego, aby zapobiec ich wykorzystaniu do budowy przewagi militarnej czy gospodarczej. Obecnie brakuje analogicznego mechanizmu, który mógłby chronić przewagę technologicznego Zachodu. Ignorowanie tego, że Pekin systematycznie dąży do budowy takiej przewagi technologicznej,

⁴³ *A Threat to Canadian Sovereignty: National Security Dimension of the Canada – People’s Republic of China Relationship Interim Report of the Special Committee on the Canada People’s Republic of China Relationship*, House of Commons, 2023, s. 37, www.ourcommons.ca/Content/Committee/441/CACN/Reports/RP12430173/cacnrp03/cacnrp03-e.pdf [dostęp: 18.12.2023].

⁴⁴ R. Fife, S. Chase, *Canadian universities conducting joint research with Chinese military scientists*, „The Globe and Mail”, 30.01.2023, www.theglobeandmail.com/politics/article-chinese-military-scientists-canadian-universities [dostęp: 9.01.2024].

byłoby co najmniej naiwny podejściem. Chiny już teraz osiągnęły przewagę gospodarczą w strategicznych sektorach, takich jak produkcja zielonych technologii czy rozwój rozwiązań 5G⁴⁵, jednak ambicje Pekinu wykraczają poza gospodarkę, wkraczając również na obszar technologii o potencjale militarnym. Przykładem jest próba przejścia w 2015 r. kanadyjskiej firmy ITF Technologies, specjalizującej się w zaawansowanych systemach laserowych. Należy podkreślić, że sukces Chin jako globalnego lidera w dziedzinie nauki i technologii nie byłby możliwy bez wieloletniej współpracy z Zachodem. Współpraca ta jednak długoterminowo faworyzuje Chiny. Zarówno obawy o bezpieczeństwo są słuszne, jak i zalecane przez komisję działania.

Nasuwa się jednak pytanie, dlaczego rząd federalny działa powoli. Wynika to po pierwsze z tego, że kwestia edukacji jest obszarem polityki, którym zajmują się rządy prowincjonalne, a także z tego, że same uniwersytety cieszą się wysokim poziomem autonomii. W Kanadzie rządy prowincjonalne, niezależnie czy sprzyjające rządowi federalnemu, czy opozycyjne wobec niego, nie przyjmują z zadowoleniem ingerencji władz federalnych w sprawach ich wyłącznej jurysdykcji. Niechęć ta może powodować, że prowincje nie będą chciały stosować się do rządowych rekomendacji. Przykładem może być wcześniej wspomniany Uniwersytet Alberta, który odmówił udzielenia szczegółowych informacji na temat współpracy z Instytutem Konfucjusza. Po drugie, zdecydowane działania ze strony rządu federalnego bez wątplenia wywołają reakcję Pekinu, gdyż w jego interesie jest, aby Instytut Konfucjusza mógł funkcjonować bez żadnych przeszkód.

Do pewnego stopnia rząd federalny może ingerować, używając argumentu bezpieczeństwa narodowego. W lutym 2023 r. minister innowacji ogłosił zakończenie finansowania wszelkich inicjatyw badawczych powiązanych z chińskimi instytucjami wojskowymi ze względów na bezpieczeństwo narodowe⁴⁶.

Komisja wydała więcej istotnych rekomendacji, które powinny zostać przez władze federalne zrealizowane:

- Rząd Kanady powinien prowadzić stałe działania informacyjne i zapewnić zasoby, aby pomóc uniwersytetom i instytucjom badawczym w opracowaniu solidnych mechanizmów ochrony bezpieczeństwa narodowego i własności intelektualnej, przy jednoczesnym poszanowaniu wolności akademickiej i autonomii instytucjonalnej.
- Rząd powinien rozważyć nadanie istotnym naukowcom poświadczeń

⁴⁵ Chiny odpowiadają za 80% produkcji paneli słonecznych, dominując globalny rynek.

⁴⁶ R. Fife, S. Chase, *Ottawa ends all research funding with Chinese military and state security institutions*, „The Globe and Mail”, 14.02.2023, www.theglobeandmail.com/politics/article-ottawa-bans-research-funding-chinese-military [dostęp: 9.01.2024].

bezpieczeństwa, aby ci mogli otrzymać szczegółowe informacje od wywiadu i chronić istotną dla Kanady własność intelektualną.

- Rząd powinien dokonać rewizji ustawodawstwa i zwiększyć zakres możliwości CSIS, aby agencja była w stanie skuteczniej współpracować z uniwersytetami i instytucjami badawczymi, nie będąc ograniczoną przepisami o poufności.
- Rząd federalny powinien podjąć współpracę z władzami prowincjonalnymi, aby te nałożyły na uniwersytety obowiązek zachowania pełnej przejrzystości w zakresie zawieranych przez nie umów z Instytutami Konfucjusza⁴⁷.

W związku z powyższym należy zauważyć, że rośnie świadomość odnośnie do problemu funkcjonowania chińskiego instytutu jako platformy KPCh, służącej do kontroli diaspory, studentów, rozpowszechniania propagandy oraz pozyskiwania wiedzy (która zawsze była przewagą Zachodu) na drodze współpracy instytucjonalnej.

Rząd w Ottawie na początku 2023 r. rozpoczął działania w celu ograniczenia wpływów Instytutu Konfucjusza w Kanadzie oraz w celu poprawy bezpieczeństwa narodowego. Działania te są stosunkowo powolne, zważywszy na to, że już w 2014 r. rada naukowa wezwała do zakończenia współpracy z instytutem. Niemniej trzeba odnotować tę zmianę w podejściu rządu.

Kolejnym istotnym elementem jest wprowadzenie przez Ottawę National Security Guidelines for Research Partnerships, czyli wytycznych dotyczących bezpieczeństwa narodowego dla partnerstw badawczych. Nowe wytyczne polegają na tym, że uniwersytety w Kanadzie ubiegające się o federalne finansowanie partnerstw badawczych, są zobowiązane do przeprowadzenia oceny ryzyka jako części wniosku grantowego. Ta ocena wydawana jest przez Natural Sciences and Engineering Research Council of Canada (NSERC) we współpracy z agencjami i departamentami bezpieczeństwa narodowego. Oznacza to, że projekty są analizowane pod kątem potencjalnego ryzyka związanego z zagraniczną ingerencją, szpiegostwem i kradzieżą własności intelektualnej. Projekty uznane za projekty wysokiego ryzyka lub takie, dla których poziomu ryzyka nie można zniwelować, nie otrzymają finansowania⁴⁸. O ile w samych wytycznych nie ma kwestii współpracy z Instytutem Konfucjusza, to jednak w obliczu coraz większej liczby raportów podających w wątpliwość wiarygodność instytutu jako

⁴⁷ *A Threat to Canadian Sovereignty...*, *op. cit.*, s. 37–38.

⁴⁸ *National Security Guidelines for Research Partnerships*, Innovation, Science and Economic Development Canada, 2023, s. 6–7, https://science.gc.ca/site/science/sites/default/files/documents/2024-01/839-national_security_guidelines_for_research_partnerships-11Jan2024.pdf [dostęp: 18.02.2024].

partnera naukowego, można wnioskować, że tego typu współpraca, w ocenie ryzyka, będzie działać na niekorzyść składającego wniosek o grant. To z kolei może być motywacją do ograniczenia współpracy z podmiotem z Chin, a za tym idzie zwiększenie bezpieczeństwa narodowego Kanady.

Podsumowanie

Instytut Konfucjusza, choć może się wydawać tylko instytucją kulturalną, której głównym celem jest promowanie języka i kultury Chin, w rzeczywistości pełni znacznie bardziej złożoną rolę. Analiza jego działalności w Kanadzie wskazuje, że instytut ten jest również narzędziem polityki Pekinu, służącym do wywierania wpływu na zachodnie społeczeństwa, zwłaszcza w kontekście kontrolowania narracji dotyczącej Chin i ich polityki zagranicznej. Z perspektywy Kanady jednym z kluczowych wniosków jest konieczność dokładnej oceny zagrożeń związanych z współpracą akademicką z instytucjami finansowanymi przez rząd chiński. Istnieją poważne obawy, że działalność Instytutu Konfucjusza może prowadzić do ograniczenia wolności akademickiej i stanowić zagrożenie dla bezpieczeństwa narodowego. Kanadyjskie służby bezpieczeństwa już od dłuższego czasu ostrzegają przed potencjalnym wykorzystaniem tych instytutów jako narzędzi wywiadowczych, co dodatkowo wzmacnia potrzebę większej transparentności i ścisłej kontroli nad takimi współpracami. W świetle tych zagrożeń wnioskiem powinno być nie tylko wzmocnienie regulacji dotyczących współpracy z Instytutem Konfucjusza, ale również podjęcie bardziej stanowczych kroków, takich jak rozważenie zamknięcia tych instytucji w Kanadzie lub nadanie im statusu misji zagranicznych, co ograniczyłoby ich zdolność do działania w sposób niezgodny z interesami Kanady. Przykład prowincji Nowy Brunswik, która zakończyła współpracę z Instytutem Konfucjusza po odkryciu niepokojących praktyk propagandowych, pokazuje, że jest to możliwe. Należy również zauważyć, że działania te nie mogą ograniczać się tylko do poziomu federalnego. Konieczna jest ścisła współpraca z władzami prowincjonalnymi i instytucjami akademickimi. Autonomia uniwersytetów i kompetencje prowincji w zakresie edukacji utrudniają wdrażanie centralnych decyzji, co z kolei może prowadzić do opóźnień w reakcji na zagrożenia. W tym kontekście ważne jest, aby rząd federalny stworzył mechanizmy, które pozwolą na skuteczne egzekwowanie wytycznych i zaleceń, jednocześnie respektując autonomię instytucji akademickich. Kanada musi znaleźć równowagę między promowaniem otwartości na współpracę międzynarodową a ochroną swoich interesów narodowych. Instytuty Konfucjusza stanowią wyzwanie, które wymaga zdecydowanych i przemyślanych działań, aby

zapewnić, że ich obecność w kraju nie będzie sprzyjała szerzeniu chińskiej propagandy ani tworzyła zagrożenia dla kanadyjskiego bezpieczeństwa.

Bibliografia

- A Threat to Canadian Sovereignty: National Security Dimension of the Canada – People's Republic of China Relationship Interim Report of the Special Committee on the Canada People's Republic of China Relationship*, House of Commons, 2023, www.ourcommons.ca/Content/Committee/441/CACN/Reports/RP12430173/cacnrp03/cacnrp03-e.pdf [dostęp: 18.12.2023].
- Best Universities in Canada 2023 Ranking*, Research.com, 21.11.2023, <https://research.com/university-rankings/best-global-universities/ca> [dostęp: 9.01.2024].
- Brady A.M., *China's Foreign Propaganda Machine*, Wilson Center, October 2015, www.wilsoncenter.org/article/chinas-foreign-propaganda-machine [dostęp: 6.01.2024].
- Bronskill J., *Canadian universities flag foreign influence registry's potential 'chilling effect'*, City News Everywhere, 10.06.2024, <https://halifax.citynews.ca/2024/06/10/canadian-universities-flag-foreign-influence-registry-s-potential-chilling-effect> [dostęp: 15.08.2024].
- Canadian campuses urged to end ties with Confucius Institutes*, CAUT Bulletin Archives 1996–2016, January 2014, <https://bulletin-archives.caut.ca/bulletin/articles/2014/01/canadian-campuses-urged-to-end-ties-with-confucius-institutes> [dostęp: 6.01.2024].
- China Observations on Confucius Institutes in the United States and U.S. Universities in China*, the Permanent Subcommittee on Investigations, Committee on Homeland Security and Governmental Affairs, U.S. Senate, 2019, www.gao.gov/assets/gao-19-401t.pdf [dostęp: 5.01.2024].
- Dunning S., Kwong A., *An Investigation of China's Confucius Institutes in the UK*, The Henry Jackson Society, September 2022, <https://henryjacksonsociety.org/wp-content/uploads/2022/10/Confucius-Institutes-in-UK.pdf> [dostęp: 5.01.2024].
- Fife R., Chase S., *Canadian universities conducting joint research with Chinese military scientists*, „The Globe and Mail”, 30.01.2023, www.theglobeandmail.com/politics/article-chinese-military-scientists-canadian-universities [dostęp: 9.01.2024].
- Fife R., Chase S., *Ottawa ends all research funding with Chinese military and state security institutions*, „The Globe and Mail”, 14.02.2023, www.theglobeandmail.com/politics/article-ottawa-bans-research-funding-chinese-military [dostęp: 9.01.2024].
- Gross domestic product (GDP) at basic prices, by industry, provinces and territories, growth rates (x 1,000,000)*, Statistics Canada, 2023, www150.statcan.gc.ca/t1/tbl1/en/tv.action?pid=3610040201 [dostęp: 9.01.2024].
- Hamilton C., Ohlberg M., *Hidden Hand. How The Chinese Communist Party Is Reshaping The World*, Oneworld Publications, London 2020.
- Herczegh V.L., *The Power of Tradition Confucius Institutes and cultural diplomacy in the Visegrád Four countries*, „International Journal of Research and Innovation in Social Science” 2022, vol. 4, issue 4, s. 213–221.

- Hopkins A., *Toronto schools set to reject Confucius deal, likely irritating China*, Reuters, 29.10.2014, www.reuters.com/article/uk-canada-china-confucius-idUKKB-N0II2IB20141029 [dostęp: 6.01.2024].
- Manthorpe J., *Claws of the Panda: Beijing's Campaign of Influence and Intimidation in Canada*, Cormorant Books, Toronto 2019.
- Montgomery M., *Confucius Institutes: controversy continues as Toronto rejects their proposal*, Radio Canada International, 30.10.2014, www.rcinet.ca/en/2014/10/30/confucius-institutes-controversy-continues-as-toronto-rejects-confucius-institutes [dostęp: 18.02.2024].
- National Security and Intelligence Committee of Parliamentarians Annual Report 2019*, Ottawa 2020, www.nsicop-cpsnr.ca/reports/rp-2020-03-12-ar/annual_report_2019_public_en.pdf [dostęp: 3.03.2024].
- National Security Guidelines for Research Partnerships*, Innovation, Science and Economic Development Canada, 2023, https://science.gc.ca/site/science/sites/default/files/documents/2024-01/839-national_security_guidelines_for_research_partnerships-11Jan2024.pdf [dostęp: 18.02.2024].
- Pamment J., Sazonov V., *Hybrid Threats: Confucius Institutes*, NATO Strategic Communications Centre of Excellence, 6.06.2019, https://stratcomcoe.org/cuploads/pfiles/confucius_institutes.pdf [dostęp: 5.01.2024].
- Patent statistics: 2021 to 2022*, Government of Canada, 12.10.2022, <https://ised-isde.canada.ca/site/canadian-intellectual-property-office/en/canadian-intellectual-property-statistics/patent-statistics-2021-2022> [dostęp: 9.01.2024].
- Poitras J., *Cardy cut New Brunswick's education ties with China before resignation*, CBC News, 4.01.2023, www.cbc.ca/news/canada/new-brunswick/cardy-confucius-institute-1.6702586 [dostęp: 9.01.2024].
- Report on Canadian Security Intelligence Service Director Richard Fadden's Remarks Regarding Alleged Foreign Influence of Canadian Politicians*, House of Commons, 2011, www.ourcommons.ca/Content/Committee/403/SECU/Reports/RP5019118/securp08/securp08-e.pdf [dostęp: 5.01.2024].
- Special Committee on Canada-China Relations Evidence*, House of Commons, 2020, no. 12, www.ourcommons.ca/Content/Committee/431/CAN/Evidence/EV10864571/CACNEV12-E.PDF [dostęp: 7.01.2024].
- Special Committee on Canada-China Relations Evidence*, House of Commons, 2021, no. 25, www.ourcommons.ca/Content/Committee/432/CACN/Evidence/EV11303170/CACNEV25-E.PDF [dostęp: 18.12.2023].
- Special Committee on Canada-China Relations Evidence Public Part Only*, House of Commons, 2020, no. 4, www.ourcommons.ca/Content/Committee/432/CACN/Evidence/EV10946961/CACNEV04-E.PDF [dostęp: 6.01.2024].
- Special Committee on Canada-China Relations Evidence Public Part Only*, House of Commons, 2021, no. 23, www.ourcommons.ca/Content/Committee/432/CACN/Evidence/EV11254843/CACNEV23-E.PDF [dostęp: 06.01.2025].
- Special Committee on Canada-China Relations Evidence Public Part Only*, House of Commons, 2021, no. 30, www.ourcommons.ca/Content/Committee/432/CACN/Evidence/EV11454450/CACNEV30-E.PDF [dostęp: 8.01.2024].

Vanderklippe N., *Beijing used influence over B.C. schools to push its agenda and keep tabs on Canadian politics, documents show*, „The Globe and Mail”, 15.10.2020, www.theglobeandmail.com/world/article-beijing-used-influence-over-bc-schools-to-push-its-agenda-and-keep [dostęp: 8.01.2024].

Wang Y., *University Partnership of the Confucius Institute: A Case Study in University Partnership of the Confucius Institute: A Case Study in Canada*, Western University, 2020, <https://ir.lib.uwo.ca/cgi/viewcontent.cgi?article=9859&context=etd> [dostęp: 23.12.2024].

XI'S Statements on Education, Wilson Center, 2024, www.wilsoncenter.org/xis-statements-education [dostęp: 6.01.2024].

Streszczenie

Instytut Konfucjusza w Kanadzie, oficjalnie promujący chiński język i kulturę, budzi coraz większe zaniepokojenie z powodu podejrzeń o jego rolę w szerzeniu chińskiej propagandy i ograniczaniu wolności akademickiej wykorzystując kwestie finansowe, aby wymuszać samocenzurę. Ponadto istnieją obawy, że działalność instytutu może być wykorzystywana do celów wywiadowczych, zwłaszcza w kontekście badań nad technologiami o strategicznym znaczeniu, o czym informuje kanadyjski wywiad. Kanadyjskie władze podejmują działania, aby ograniczyć wpływy Instytutu Konfucjusza, wprowadzając nowe regulacje dotyczące współpracy akademickiej, ograniczając wsparcie finansowe dla projektów badawczych powiązanych z Instytutem. Mimo to instytut nadal działa, co sugeruje potrzebę dalszych, bardziej stanowczych kroków na poziomie federalnym oraz na poziomie prowincji w celu ochrony interesów narodowych Kanady.

Słowa kluczowe: Kanada, Chiny, stosunki międzynarodowe, Instytut Konfucjusza, ingerencja, bezpieczeństwo narodowe, geopolityka

The Confucius Institute in Canada: Social and Political Implications of Chinese Influence

Abstract

The Confucius Institute of Canada, which officially promotes Chinese language and culture, is raising growing concerns over its suspected role in spreading Chinese propaganda and restricting academic freedom by using financial issues to enforce self-censorship. In addition, there are concerns that the institute's activities may be used for intelligence purposes, especially in the context of research into strategically important technologies, as reported by Canadian intelligence. Canadian authorities are taking steps to limit the Confucius Institute's influence, with new regulations on academic cooperation limiting financial support for research projects affiliated with the institute. Nevertheless, the institute continues to operate, suggesting the need for further, firmer steps at the federal and provincial levels to protect Canada's national interests.

Key words: Canada, China, international relations, Confucius Institute, influence, national security, geopolitics